

Otcovství - nejčastější dotazy

1. Může Vám ochránce pomoci při určení (či popření) otcovství?

Ne. Ochránce je zjednodušeně řečeno oprávněn prošetřit jednání orgánů státní správy, nemůže však zasahovat do soukromoprávních záležitostí, kam patří i určování (či popření) otcovství (blíže viz leták „Jak se obracet veřejného ochránce práv“).

2. Co jsou to domněnky otcovství?

Domněnka je určitá předpokládaná skutečnost, která platí do doby, pokud se nezjistí opak, tzn. lze ji podle určitých pravidel vyvrátit. Právní úprava určování otcovství stojí na existenci tří právních domněnek v přesně daném pořadí. Teprve pokud je vyloučena domněnka první nebo druhá, je možné se zabývat domněnkou další v pořadí. Není možné domněnku přeskočit.

3. Komu svědčí první domněnka?

Svědčí manželovi matky. Vychází z účelu manželství a v praxi předpokládaného a obvyklého stavu. Není nutné nic dokazovat, první domněnka se uplatní automaticky. Dítě má tak od narození založené rodinněprávní vztahy k matce, k otci a jejich prostřednictvím k dalším příbuzným (vztahy osobní a majetkové včetně dědických vztahů mezi členy rodiny).

Narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne po zániku manželství, po jeho prohlášení za neplatné nebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného, považuje se vždy za otce dítěte manžel matky.

Narodí-li se dítě ženě znovu provdané, považuje se za otce manžel pozdější, i když se dítě narodilo před uplynutím třístého dne poté, kdy její dřívější manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné.

Narodí-li se dítě, které je počato umělým oplodněním, ženě neprovdané, považuje se za otce dítěte vždy muž, který dal k umělému oplodnění souhlas.

4. Jak lze první domněnku popřít?

Platná právní úprava dle ustanovení § 785 zákona č. 89/2012, občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, umožňuje, aby manžel do 6 měsíců ode dne, kdy mu vzniknou důvodné pochybnosti o tom, že je otcem dítěte, popřel u soudu¹ otcovství, přičemž nejpozději tak může učinit do šesti let od narození dítěte.

Otcovství se popírá vůči matce a dítěti, jsou-li oba naživu. V případě, že matka zemře, avšak dítě je naživu, popírá se otcovství vůči dítěti. Zemře-li dítě, lze popřít otcovství vůči matce. Pokud zemře jak matka dítěte, tak samotné dítě, otcovství nelze popřít.

Matka může popřít, že otcem dítěte je její manžel, avšak pouze do šesti měsíců od narození dítěte.

Narodí-li se dítě v době mezi zahájením řízení o rozvod manželství a třístým dnem po rozvodu manželství, a prohlásí-li bývalý manžel matky, že není otcem dítěte, zatímco jiný muž prohlásí, že je otcem dítěte, bude za otce považován tento muž, ovšem pouze pokud se matka připojí jak k prohlášení bývalého manžela, tak k prohlášení muže tvrdícího, že je otcem dítěte. Takovéto trojstranné prohlášení je třeba učinit v řízení před soudem, s tím, že návrh na zahájení řízení lze podat nejpozději do jednoho roku od narození dítěte. K určení otcovství k dítěti nemůže dojít dříve, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství.

Narodí-li se dítě v době před stošedesátým² dnem od uzavření manželství a třístým dnem po jeho zániku nebo prohlášení manželství za neplatné, lze popřít otcovství, jen je-li vyloučeno, aby byl manžel matky otcem dítěte. Tímto způsobem nelze popřít otcovství v případě, že se dítě narodilo v době mezi zahájením návrhu na rozvod manželství a třístým dnem po rozvodu manželství, a manžel, popřípadě bývalý manžel, prohlásil, že není otcem dítěte, jiný muž prohlásil, že je otcem dítěte a matka se k těmto prohlášením připojila.

¹ Místně příslušným pro paternitní spory je od 1. 1. 2014 obecný soud dítěte.

² Dle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 v době před stošedesátým dnem od uzavření manželství.

K popření otcovství dítěte narozeného před stošedesátým dnem od uzavření manželství postačí pouhé prohlášení otce u soudu. Musí se však jednat o případ, kdy manžel s matkou nesouložil v době, od níž do narození dítěte neprošlo méně než sto šedesát³ a více než tři sta dnů, nebo věděl-li při uzavření manželství, že je těhotná.

Otcovství nelze popřít k dítěti narozenému v době mezi stošedesátým dnem a třístým dnem od umělého oplodnění provedeného se souhlasem manžela matky, bez ohledu na to, jaké genetické látky bylo použito. Výjimkou je pouze situace, kdy matka dítěte otěhotněla jinak než umělým oplodněním.

Je-li rozhodnuto, že pozdější manžel není otcem dítěte zнову provdané matky, může u soudu popřít otcovství dřívější manžel, a to do 6 měsíců od okamžiku, kdy se o rozhodnutí dozvěděl.

5. Kdy nastoupí druhá domněnka?

Druhá domněnka nastupuje v případě, že je první domněnka vyloučena (porodila neprovdaná žena) nebo otcovství z první domněnky je pravomocně popřeno. Pak lze otcovství určit souhlasným prohlášením rodičů učiněným před matričním úřadem (nejlépe v místě narození) nebo u okresního soudu obvykle určeného podle bydliště dítěte. Souhlasným prohlášením rodičů lze určit otcovství k dítěti ještě nenarozenému, je-li již počato. K souhlasnému prohlášení může dojít kdykoli během života rodičů. Prohlášení musí být učiněno oběma rodiči dobrovolně, ústně, srozumitelně a zcela konkrétně. Nezletilý rodič a rodič, který není plně svéprávný, činí takovéto prohlášení vždy před soudem.

V případě duševní poruchy matky, pro kterou nemůže posoudit význam svého prohlášení, nebo v případě těžko překonatelné překážky, se kterou je spojeno opatření jejího prohlášení, není možné určit otcovství souhlasným prohlášením.

Souhlasné prohlášení rodičů je právním jednáním, které může být soudem prohlášeno za neplatné. Neplatnosti se však lze dovolat jen ve lhůtě pro popření otcovství, uvedené níže.

6. Jak lze druhou domněnku popřít?

Matka i otec zapsaní v rodném listě mohou otcovství soudně popírat, a to do šesti měsíců od souhlasného prohlášení rodičů, u souhlasného prohlášení učiněného vůči nenarozenému dítěti pak do šesti měsíců od jeho narození. Muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, však může otcovství popřít, jen je-li vyloučeno, že by mohl být otcem dítěte. Otcovství popírá vůči matce a dítěti, jsou-li oba naživu. V případě, že matka zemře, avšak dítě je naživu, popírá se otcovství vůči dítěti. Zemře-li dítě, lze popřít otcovství vůči matce. Pokud zemře jak matka dítěte, tak samotné dítě, otcovství nelze popřít.

7. Není-li otcovství popřeno ve stanovené lhůtě, jaký je další možný postup?

Je-li návrh na popření otcovství podán po uplynutí lhůty, může soud do čtyř měsíců od podání návrhu zmeškání lhůty prominout, pokud to vyžadují zájem dítěte a veřejný pořádek. To, zda soud zmeškání lhůty promine, či nikoli, závisí na uvážení soudu, na prominutí zmeškání lhůty není právní nárok.

Zájem dítěte se vždy nemusí shodovat se zájmem otce. V zájmu dítěte např. je, pokud změna jeho statusových poměrů povede ke zlepšení jeho celkových poměrů, především k upevnění rodinných vztahů fungujících na přirozeném rodičovském základu. Jestliže soud nepromine zmeškání lhůty, nezbyvá než vyčkat. Pokud by došlo k trvalé a zásadní změně poměrů dítěte, lze případně podat nový návrh (např. pokud by se zjistil skutečný biologický otec dítěte, který by o dítě jevil zájem).

Uplynula-li lhůta k popření otcovství některému z rodičů a vyžaduje-li to zřejmý zájem dítěte a mají-li být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva, může soud i bez návrhu zahájit řízení o popření otcovství,⁴ v případě, že otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, ale takto určený otec dítěte zjevně nemůže být skutečným, biologickým otcem. V tomto případě soud také zpravidla současně pozastaví i výkon rodičovské odpovědnosti.

³ Dle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 méně než sto osmdesát dnů.

⁴ Dle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 podával návrh na popření otcovství po uplynutí zákonem stanovené lhůty, vyžadoval-li to zájem dítěte, nejvyšší státní zástupce.

Dojde-li k popření otcovství, právní jednání učiněná otcem jako zákonným zástupcem zůstávají nedotčena.

Proti rozhodnutí soudu o určení nebo popření otcovství lze podat odvolání i dovolání. Veřejný ochránce práv není oprávněn rozhodnutí soudů hodnotit a posuzovat, neboť činnost soudů, s výjimkou tzv. státní správy soudů (stížnosti na průtahy v řízení), je zákonem o veřejném ochránci práv vyloučena z působnosti ochránce (více v letáku *Veřejný ochránce práv a soudy*).

8. Kdy se uplatní třetí domněnka?

Nedošlo-li k určení otcovství zákonnou domněnkou ani souhlasným prohlášením, dítě, matka i muž, který o sobě tvrdí, že je otcem, mohou navrhnout, aby otcovství určil soud. Řízení se v takovémto případě zahajuje návrhem na určení otcovství. Pro podání návrhu neplynou žádné lhůty.

Za otce se podle třetí domněnky považuje muž, který s matkou dítěte souložil v rozhodné době. Za rozhodnou se považuje doba, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto šedesát a více než tři sta dnů, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti. V průběhu soudního řízení je třeba prokázat, že muž, který byl označen za otce nezletilého dítěte, měl s matkou pohlavní styk v době rozhodné.

Není-li domnělý otec naživu, podává se návrh proti opatrovníkovi, kterého k tomu jmenuje soud.

S řízením o určení otcovství je ze zákona spojeno řízení o péči a výživě nezletilého dítěte (to neplatí pro určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů).

9. Co v případě smrti domnělého otce?

Není-li již domnělý otec naživu, určí mu soud tzv. opatrovníka, který pak jedná za zemřelého. Zemře-li během řízení domnělý otec, pokračuje se v řízení proti opatrovníkovi, jenž bude zemřelému ustanoven. Zemře-li návrhovátelem během řízení, může v něm pokračovat druhý k návrhu oprávněný. Zemře-li muž tvrdící, že je otcem, soud řízení zastaví, pokud v něm nepokračují dítě nebo matka. Do 6 měsíců od smrti dítěte mohou podat návrh na určení otcovství i potomci tohoto dítěte, mají-li a prokáží-li právní zájem na určení otcovství.

10. Je možné někoho přinutit podrobit se testům DNA (je-li pochybnost o otcovství)?

Obecně nikoliv. Domáhat se povinnosti podrobit se testům DNA je možné pouze v rámci soudního řízení o určení (popřípadě popření) otcovství. Jedině soud může uložit účastníkovi řízení, popřípadě i někomu jinému, dostavit se k soudem ustanovenému znalci z oboru zdravotnictví - genetiky a podrobit se testům DNA. V případě nesplnění této povinnosti může být soudem uložena pořádková pokuta do výše 50.000,- Kč. Pokud se předvolaný bez omluvy nedostaví ke znalci, může být také předveden Policií České republiky, jestliže soud o možnosti předvedení předvolaného poučil.

11. Co mám tedy dělat, když chci určit/popřít otcovství?

V první řadě je vhodné se obrátit na orgán sociálně-právní ochrany dětí, který by měl poskytnout odpovídající sociálně-právní poradenství a součinnost se sepsáním příslušného návrhu na soud (žaloby). Je možné kontaktovat též bezplatnou občanskou poradnu (více v letáku [Občanské poradny](#)). V každém případě lze doporučit konzultaci s odborníkem z řad advokátů se specializací na rodinné právo. Pro podrobnější informace o možnostech právní pomoci a možnosti žádat soud podle ustanovení § 30 občanského soudního řádu o ustanovení právního zástupce - viz leták [Právní pomoc](#)